

Policja powinna legitymować w granicach prawa

data aktualizacji: 2023.05.10 autor: Joanna Chrostowska, radca prawny

Rzecznik Praw Obywatelskich wystąpił do komendanta głównego policji z pismem informującym o nieprawidłowościach w zakresie legitymowania obywateli przez funkcjonariuszy Policji i prośbą o ich uwzględnienie w działaniach Policji.

Z ustawy o Policji wynika, że co do zasady funkcjonariusze mogą wydawać polecenia określonego zachowania się, wykonując czynności operacyjno-rozpoznawcze, dochodzeniowo-śledcze i administracyjno-porządkowe w celu rozpoznawania, zapobiegania i wykrywania przestępstw, przestępstw skarbowych i wykroczeń, poszukiwania osób ukrywających się przed organami ścigania lub wymiaru sprawiedliwości, poszukiwania osób, które na skutek wystąpienia zdarzenia uniemożliwiającego ustalenie miejsca ich pobytu należy odnaleźć w celu zapewnienia ochrony ich życia, zdrowia lub wolności.

Jednym z najczęściej wydawanych jest polecenie okazania dokumentu tożsamości w ramach prawa do legitymowania osób w celu ustalenia ich tożsamości. W ocenie Sądu Najwyższego celem tej czynności jest ustalenie lub potwierdzenie tożsamości oraz innych danych osoby na podstawie posiadanych przez nią dokumentów, czyli stwierdzenie faktycznej zgodności co do tej osoby i personaliami jej przypisanymi w legalnym dokumencie. Policjant ma zatem prawo legitymować

osoby, gdy ustalenie ich tożsamości, w ocenie funkcjonariusza, niezbędne jest do wykonania czynności służbowych, np. w celu identyfikacji osoby podejrzanej o popełnienie przestępstwa lub wykroczenia, ustalenia świadków zdarzenia powodującego naruszenie bezpieczeństwa lub porządku publicznego, poszukiwania osób zaginionych lub ukrywających się przed wymiarem sprawiedliwości, czy przebywających w pobliżu obiektów chronionych.

W orzecnictwie SN utrwalony jest pogląd, według którego, gdy funkcjonariusz żąda w ramach legitymowania podania danych osobowych, kiedy nie ma do tego podstawy prawnej, obywatel może odmówić podania tych danych bez poniesienia konsekwencji prawnych. W myśl Konstytucji RP nikt nie może być obowiązany inaczej niż na podstawie ustawy do ujawniania informacji go dotyczących a władze publiczne nie mogą pozyskiwać i gromadzić innych informacji o obywatelach niż niezbędne w demokratycznym państwie prawnym.

Jak wskazuje Rzecznik, powyższe oznacza, że Policja nie może pozyskiwać i gromadzić innych informacji o obywatelach niż te, które są niezbędne dla realizacji celów określonych w ustawie o Policji. Nie wystarczy zatem, że istnieje norma kompetencyjna uprawniająca funkcjonariuszy do legitymowania osób w celu ustalenia ich tożsamości, ale musi również zachodzić opisana ustawą przyczyna uzasadniająca wkroczenie w sferę autonomii informacyjnej jednostki.

Tymczasem, z ustaleń pracowników Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wynika, że od stażystów w patrolach policyjnych oczekiwana jest aktywność polegająca na ujawnianiu wykroczeń, a w przypadku ich braku - na legitymowaniu osób. W przypadku braku zapisu w notatnikach (minimum 3 legitymowania), o takim działaniu zainteresowani muszą sporządzić notatkę służbową. Pozwala to stwierdzić, że już w trakcie stażu policyjnego kształtowane są zachowania funkcjonariuszy, które budzą wątpliwości z punktu widzenia obowiązującego prawa. Funkcjonariusz ma bowiem wykonać ustaloną arbitralnie normę legitymowania osób - niezależnie od tego, czy istniały opisane prawem przyczyny to uzasadniające.

Ze spraw badanych przez RPO wynika także, że w wielu przypadkach sam fakt odmowy poddania się legitymowaniu - niezależnie od tego, czy była przewidziana prawem przyczyna uzasadniająca taką czynność - postrzegany jest jako zachowanie podlegające ukaraniu za niezastosowanie się do polecenia, karane na podstawie art. 65a bądź art. 65 § 2 Kodeksu wykroczeń.

Źródło: <https://eglos.pl/aktualnosci/item/42052-policja-powinna-legitymowac-w-granicach-prawa>